

Spolufinancováno
Evropskou unií

Akční plán metodické podpory komunitní práce (1. verze)

Michal Kandler, Iveta Kowolová, Ondřej Nešetřil

Červenec 2023

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost plus v rámci projektu „Podpora územního rozšíření a metodického rozvoje komunitní práce v území s koncentrací sociálního vyloučení (KP)“, registrační číslo projektu: CZ.03.02.02/00/22_004/0000341

Obsah

Úvod.....	2
1. Současné postavení komunitní práce v České republice.....	3
2. Analýza potřeb realizátorů komunitní práce.....	5
2.1. Diskusní skupiny	5
2.2. Metodické mikrotýmy realizátorů komunitní práce	11
2.3. Dotazníkové šetření mezi realizátory komunitní práce.....	12
2.4. Výzvy pro metodický rozvoj.....	13
3. Činnost metodického centra, témata a cíle metodické podpory	15
3.1. Specifický časový harmonogram jednotlivých aktivit	17
Závěr.....	18

Úvod

Tento akční plán slouží primárně metodičkám a metodikům projektu „Podpora územního rozšíření a metodického rozvoje komunitní práce v území s koncentrací sociálního vyloučení (KP)“. Dále je určen realizátorům komunitní práce a dalším spolupracujícím subjektům a aktérům, kteří se na komunitní práci podílejí a poskytují finanční nebo jiné zdroje nezbytné pro její úspěšnou realizaci. Cílem tohoto akčního plánu je poskytnout přehled o současné situaci komunitní práce v České republice, popsat analýzu potřeb realizátorů komunitní práce v oblastech s koncentrací sociálního vyloučení a na základě těchto poznatků formulovat konkrétní cíle a formy metodické podpory. Součástí plánu je i specifický časový harmonogram jednotlivých aktivit, které budou realizovány v průběhu projektu od září do prosince 2023.

Vzhledem k rozmanitosti kontextů, ve kterých komunitní práce probíhá a rychlým změnám v komunitách, je tento dokument považován za dynamický a živý materiál. To znamená, že bude průběžně revidován a aktualizován dle aktuálních potřeb a situací v jednotlivých územích, aby byl stále aktuální a účinný.

První kapitola se zaměřuje na současné postavení komunitní práce v České republice. Vysvětlujeme zde dlouhodobý trend neukotvenosti metody v rámci systému sociální práce a podáváme detailnější analýzu vývoje za poslední tři roky. Z výzkumů a vědeckých analýz vyplývá, že nedostatečná metodická podpora realizátorů komunitní práce a činností v komunitních centrech představuje jednu z hlavních příčin mnoha problémů. Druhá kapitola se věnuje analýze potřeb v oblastech s koncentrací sociálního vyloučení. Popisujeme zde konkrétní metody a nástroje, které byly použity při sběru potřeb a stanovujeme priority pro další práci s těmito potřebami, které budou sloužit jako základ pro poskytování metodické podpory v rámci námi popisovaného projektu. Ve třetí kapitole představujeme činnost metodického centra, konkrétní cíle a formy metodické podpory spolu s časovým harmonogramem jednotlivých aktivit. Tyto cíle a aktivity jsou v souladu s výsledky analýz a mají za cíl efektivněji podpořit komunitní práci v České republice.

1. Současné postavení komunitní práce v České republice

Komunitní práce se v roce 2020 realizovala pouze v 15 % měst a obcích se zvýšenou koncentrací sociálního vyloučení. Komunitní práce je odbornou veřejností vnímána jako neodborná činnost doplňující či nahrazující individuální sociální práci¹, někdy je zaměňována za rodinná centra či neformální volnočasové aktivity pro širokou veřejnost bez další vazby na sociální práci a sociální začleňování (Stanková a kol., 2022).

K zavádění a šíření komunitní práce chybí v současné době metodická podpora a vzdělávání komunitních pracovníků a místních aktérů, kvalitní a udržitelné vyhodnocování a evaluace komunitní práce s průběžnou reflexí do praxe a sledování přínosů z hlediska samotných obyvatel žijících v území s koncentrací sociálního vyloučení. Sociální začleňování se dlouhodobě nedaří posouvat z individuální úrovně do úrovně občanského a politického zmocnění komunit, a dosáhnout tak změny ve společenském vnímání. Dopady sociálního začleňování tak nejsou dlouhodobě udržitelné po skončení projektů, tudíž prostředky vynaložené na ně zatím nejsou zcela efektivně využity.

Hlavními příčinami popsaného problému je nedostatek zkušených realizátorů, dále nedostatečná kapacita a odbornost metodické podpory, nedostatečné personální zázemí, finanční nestabilita a nutnost podřídit náplň komunitní práce nabízeným omezeným dotačním titulům. Situace vychází jednak z dlouhodobé neukotvenosti metody a omezeného financování komunitní práce na centrální/systémové úrovni a s tím související nedostatečnou evaluací. S výjimkou velkých měst ovlivňuje omezené využívání komunitní práce v ČR také lokální nedostatek pracovníků s dostatečnou odborností a praxí potřebnou pro zavedení a etablování této specifické a dosud vzácné metody sociální práce s komunitou.

Na lokální úrovni často chybí provázanost místních aktérů, se kterými jsou občané či komunity ohrožené sociálním vyloučením v kontaktu, včetně sociálních pracovníků na obcích, kteří mohou v přenesené působnosti výkonu sociální práce na obcích významně ovlivnit také realizaci komunitní práce. Na lokální, regionální i celostátní úrovni se nedostatečně předávají aktuální poznatky a v praxi se málo propojují praktické znalosti a dovednosti mezi realizátory.

Souhrnná výzkumná zpráva [Identifikace a analýza faktorů přispívajících k účinnosti a efektivnosti komunitní práce](#) (Ostravská univerzita, 2018) uvádí mezi posilujícími faktory komunitní práce zejména osobnost komunitního pracovníka a jeho dovednosti, veřejné uznání úspěchů a legitimizaci metody. Mezi bariéry účinnosti komunitní práce uvádí nepochopení filozofie komunitní práce (principů, metod/y), ironizaci či skepsi ke komunitní práci, neuznání profese komunitního pracovníka/pracovnice, paternalistický přístup, nedostatek transparentnosti a nedostatečné vtažení obyvatel do plánovacích a rozhodovacích procesů. Z provedeného [Mapování potřeb realizátorů komunitní práce](#) (Agentura, 2022) byly ze strany realizátorů zjištěny potřeby většího ukotvení a legitimizace metody, metodického vedení a advokační činnosti Odboru sociálního začleňování MMR (Agentura) a zapojování mediátorů z měst jako prostředníků mezi komunitou a místní samosprávou.

Dle výzkumu [Různorodá pojetí komunitních center v současném diskurzu komunitní práce](#) (Stanková a kol., 2022) není role komunitních center v odborné literatuře jasně definována a zřizovatelé a pracovníci komunitních center nemají dostatek podkladů pro směřování své práce a rozvoj komunity. Současná nabídka některých komunitních center neodpovídá potřebám obyvatel, ale vychází z představ zřizovatelů a pracovníků o tom, co lidé potřebují. Mezi hlavní příčiny uvedeného stavu identifikuje nedostatečnou metodickou podporu. Za prioritu pro zlepšení uvedeného stavu potom považuje rozvoj

¹ Viz interní výstup z fokusní skupiny pořádané ASZ na regionálním setkání *Platformy pro komunitní práci* 17. 6. 2020 v Ústí nad Labem

výzkumu a metodické podpory komunitní práce a také rozvoj spolupráce a podpory ze strany obce. Podle výzkumu je postoj vedení obce důležitým kontextuálním faktorem, který spoluvytváří status komunitní práce v obci.

Tento Akční plán navazuje na předchozí zkušenosti Agentury pro sociální začleňování (dále jen Agentura) s poskytováním metodické podpory v oblasti komunitní práce. Agentura již v roce 2020 zpracovala tematicko-průřezový výzkum na téma [Mapování potřeb realizátorů komunitní práce pro podporu rozšíření a metodického rozvoje komunitní práce](#) (Vepřková, 2020). Cílem výzkumu bylo zjistit a ověřit potřeby realizátorů komunitní práce ve vztahu k nastavení metodické podpory Agentury. Dalším cílem bylo ověřit i potřeby realizátorů KP v případě tvorby metodických materiálů, které byly jedněmi z výstupů projektu Systémové zajištění sociálního začleňování, který Agentura realizovala v období 2016-2022. Dle hlavních zjištění předchozího výzkumu byly zpracovány 2 materiály: [Metodika komunitní práce](#) (Stanková, Bindášová, 2021) a [Příručka dobrých praxí v komunitní práci](#) (Kandler a kol., 2021) se zapojením samotných realizátorů, kteří se podíleli v roli spoluautorů i recenzentů.

V rámci systémového projektu „Podpora územního rozšíření a metodického rozvoje komunitní práce v území s koncentrací sociálního vyloučení“ bude v období realizace projektu od 1.1.2023 do 31.12.2025 poskytována metodická podpora a poradenství k zavádění a metodickému rozvoji komunitní práce v územích s koncentrací sociálního vyloučení. Metodici komunitní práce jsou k dispozici odborné veřejnosti. V rámci projektu budeme realizovat konzultace s realizátory komunitní práce zapojenými do projektu k výměně zkušeností a praxí, kulaté stoly a konference o vzdělávání v komunitní práci, celonárodní a regionální setkání Platformy pro komunitní práci. Dále individuální či skupinové metodické konzultace pro garanty a metodiky KP.

2. Analýza potřeb realizátorů komunitní práce

Pro potřeby plánování a realizace metodické podpory v našem projektu jsme sestavili akční plán metodické podpory, který vychází z výstupů z diskusních skupin a setkání realizátorů v oblasti romské inkluze. Tato setkání zahrnovala celonárodní Platforma pro komunitní práci v letech 2021 a 2023, a setkání realizátorů projektů podporovaných Norskými fondy, spolupořádané Agenturou v roce 2022. Kromě toho jsme také v květnu 2023 uskutečnili dvě úvodní online setkání mikrotýmu realizátorů komunitní práce a provedli anketu s realizátory komunitní práce. Na základě těchto výstupů, které poskytly různé podněty a potřeby, jsme sestavili kategorie pro různé oblasti metodické podpory a vyhodnotili a upřednostnili témata, která budeme začleňovat do akčního plánu.

2.1. Diskusní skupiny

Platforma pro komunitní práci 2021 – základní faktory komunitní práce

Ve dnech 19. – 20. srpna 2021 uspořádala Agentura pro sociální začleňování (Agentura) celonárodní setkání Platformy pro komunitní práci v Praze. Toto setkání bylo zaměřeno na sběr a diskusi témat v oblasti komunitní práce, sdílení zkušeností s její realizací a vzdělávání. Hlavním záměrem bylo navodit diskusi o budoucnosti komunitní práce v českém kontextu a sdílet dosavadní zkušenosti v používání metody komunitní práce.

Ve čtvrtek dopoledne se sešlo 55 účastníků z řad realizátorů komunitní práce, vzdělavatelů a dalších aktérů z celé České republiky. Cílem setkání bylo zamyslet se nad aktuálními potřebami a výzvami při realizaci komunitní práce a identifikovat faktory, které mohou podpořit územní rozšíření a metodický rozvoj této metody. Obsah diskusí a rozhovorů byl určen všemi účastníky, a program setkání byl společně tvořen předem i během jeho průběhu. Pro usnadnění neformální komunikace a vytvoření atmosféry důvěry a spolupráce byla zvolena forma Open Space. Tato metoda umožnila přítomným rozhodovat o obsahu jednotlivých programových bloků přímo na místě pomocí facilitace. Díky tomu se stíral rozdíl mezi rolami lektorů a účastníků, a všichni aktivně přispívali k tvorbě programu i jeho realizaci.

Témata diskusí se zaměřila na následující otázky:

1. Jak zahájit komunitní práci „na zelené louce“? Účastníci uvedli příklad zahájení komunitní práce v Plzeňském kraji a sbírání zkušeností. Sdíleli zkušenosti s komunitní prací na severní Moravě, výzvy, kterým bylo třeba čelit, a získané poznatky. Společně nastolili otázky, jak začít, jak stanovit harmonogram a porozumět komunitě. V diskusi zdůraznili význam spolupráce s místními úřady, nevládními organizacemi a dalšími aktéry v lokalitě. Realizátoři důsledně rozlišují mezi sociální a komunitní prací a vysvětlují komunitě rozdíly v obou přístupech. Diskutovali význam důvěry komunity, komunikačních strategií a vytipování vhodných lokalit pro zahájení komunitní práce. Uvedli doporučení, jako je nepřehánět komunitní práci, respektovat soukromí členů komunity a aktivně pracovat s očekáváními účastníků z komunity i aktérů z města apod.

2. Jak komunikovat o komunitní práci? Účastníci diskuse uvedli zkušenosti s komunikačními strategiemi v různých lokalitách. Mezi příklady zahrnuli využívání platform sociálních médií, jako je Facebook, schůzky na Zoomu a vytváření videí pro zapojení komunity. Zmínili problémy s využíváním městských stránek na Facebooku a zdůraznili význam poskytnutí prostoru pro vyjádření myšlenek všem generacím. Diskutovali o potřebě připravit se na online prostředí a poskytnout k tomu členům komunity školení.

3. Komunitní práce jako služba, nikoli projekt. Účastníci diskutovali problémy s financováním projektů a naplňováním specifických ukazatelů. Zmínili myšlenku komunitní práce jako registrované sociální služby s dlouhodobým financováním, avšak zároveň vyjádřili obavy z formálních nároků s tím spojených, jako jsou přílišná pravidla a předpisy. Podle účastníků diskuse by mělo být cílem zavést komunitní práci jako odborně uznávanou metodu a zaměřit se spíše na kvalitu procesu než jen na plnění požadavků donorů. Účastníci navrhovali řešení, včetně průběžné komunikace s donory, propagaci komunitní práce jako zavedené metody a vzdělávání komunity a pracovníků o jejích principech.

4. Udržitelnost komunitních center. Účastníci diskutovali problémy se zajištěním financí a udržením komunitních center po skončení projektů. V diskusi zdůraznili otázky spojené se spolufinancováním, s nejistotou navazujících projektů a změnami v komunální politice. Zmínili strategie pro získávání finančních prostředků, využívání dočasných prostor a budování sítí a partnerství. Zdůraznili význam vůle místních politiků, budování dobrého jména a zvyšování povědomí o komunitní práci.

5. Vzdělávací potřeby komunitních pracovníků a jejich role v sociálním začleňování. Účastníci vyjádřili potřebu jasné metodiky a teoretického základu pro komunitní práci. Diskutovali o nejasně definované pozici komunitních pracovníků a o důležitosti vzdělávání a systematickém ukotvení. Uvedli příklady pozice komunitní práce v Kanadě a výhody multidisciplinárního přístupu.

Setkání realizátorů projektů v oblasti romské inkluze z Norských fondů 2022 – projektové řízení komunitní práce

Dne 8. listopadu 2022 se v Praze uskutečnilo setkání realizátorů projektů v oblasti romské inkluze z Norských fondů, které bylo pořádáno ve spolupráci s Ministerstvem financí a Agenturou. Cílem jednání bylo zlepšit komunikaci mezi realizátory a donorem, reflektovat naplňování cílů projektů, sdílet nové poznatky a zkušenosti, zaměřit se na plnění formálních podmínek výzvy a řádnou administraci projektů. Druhá část programu byla věnována nápadům na inovace, novým výzvám projektů a diskusi ohledně dalších souvisejících otázek.

Skupinové rozhovory s komunitními pracovníky se týkaly zejména témat souvisejících s realizací projektů v oblasti začleňování Romů financovaných z Norských fondů. Účelem těchto rozhovorů bylo získat od komunitních pracovníků poznatky a zpětnou vazbu týkající se jejich zkušeností, výzev a nápadů na inovace v projektech. Níže jsou zdůrazněny klíčová témata, která byla během rozhovorů diskutována.

Témata diskusí se zaměřila na následující oblasti:

1. Reflexe naplňování a dosažení cílů projektu. Účastníci diskutovali proces sledování a vyhodnocování naplnění cílů projektu. Patří sem technická stránka postupu a realizace projektu, kvantitativní a kvalitativní hodnocení projektu, pravidelné hodnocení s aktéry a komunitou, možnost změny cílů u dárce, problémy při prokazování indikátorů u velkých akcí, nedostatečná spolupráce se školami a obcemi, význam vytváření sítí a nediskriminační charakter výzev z Norských fondů.

2. Jak splnit podmínky výzvy a administrace projektů. Účastníci diskutovali o tom, jak splnit podmínky výzvy a administrace projektu. Patří sem vykazování neromských účastníků projektu, řešení otázek chudoby a sociálního vyloučení Romů, komunikace s koordinátory z Ministerstva financí, problémy s administrativou dokumentů, flexibilní implementace a úprava indikátorů projektu, potíže s přepočítáváním časových výkazů, důraz na cíle před nástroji, fluktuace pracovníků, nedostatečné propojení mezi projektovými partnery a zvládání faktorů, které nelze ovlivnit, jako jsou narůstající ceny energií a migrace.

3. Nové zkušenosti a poznatky získané v rámci projektu. Účastníci v diskusi zdůraznili nové zkušenosti a poznatky, které získali během realizace projektu. Patří sem praktické poznatky o rozsahu chudoby ve společnosti, o tom, jak je důležité nenechat se odradit prvním dojmem, o pochopení kulturního prostředí Romů, ocenění příběhů lidí, překonávání bariér, předsudků a marginalizace, zkušenosti s inspirativními cestami do zahraničí a projektovým řízením, legitimizace řešení zvolených komunitou, síla sdílení a spolupráce, propojení aktivit majority a minority, finanční satisfakce za dobře odvedenou práci a výzvy při změně postojů kolegů v obcích.

Platforma pro komunitní práci 2023 – systémové výzvy v komunitní práci

Dne 6. dubna 2023 se v Praze konalo celonárodní setkání Platformy pro komunitní práci, které mělo za cíl představit již zmiňovaný systémový projekt Agentury na podporu komunitní práce. Hlavním záměrem tohoto setkání bylo zahájit spolupráci na daném projektu mezi Agenturou, Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV) a dalšími aktéry v oblasti komunitní práce v České republice. Diskuse se zaměřovala na aktuální potřeby v komunitní práci a na možnosti jejího systémového rozvoje na celostátní úrovni.

Během skupinových rozhovorů komunitní pracovníci aktivně diskutovali o aktuálních výzvách, kterým čelí v rámci svých realizací komunitní práce a identifikovali klíčové oblasti, které vyžadují podporu a zlepšení. Tyto rozhovory byly vedeny s komunitními a sociálními pracovníky a poskytly hlubší vhled do různých aspektů jejich práce. Důležité je, že tímto způsobem byly zvýrazněny klíčové oblasti, které si vyžadují pozornost a další rozvoj, aby byla komunitní práce účinnější a úspěšnější. Skupinové rozhovory probíhaly ve třech kategoriích, které jsou níže blíže představeny.

1. Metodická podpora a vzdělávání v komunitní práci

Peer pracovníci a cílové skupiny. Komunitní pracovníci vyjádřili potřebu podpory při práci s různými cílovými skupinami, jako jsou romští pracovníci, HIV pozitivní osoby, drogové služby a pečovatelé. Zdůraznili, že je důležité vyhledávat a motivovat peery v rámci těchto komunit a navazovat spolupráci. Kromě toho zdůraznili potřebu dostatečného finančního zajištění těchto iniciativ.

Spolupráce se seniory a dalšími znevýhodněnými skupinami, které jsou součástí komunit.

Komunitní pracovníci zdůraznili výzvy, kterým čelí při práci se seniory v bytech zvláštního určení. Mnoho obyvatel těchto bytů jsou lidé s fyzickým postižením nebo lidé s duševním onemocněním, což omezuje jejich mobilitu a schopnost bojovat za svá práva. Komunitní pracovníci vyjádřili potřebu najít rovnováhu mezi poskytováním přímé podpory a umožněním sebeobhajoby této podskupiny v obcích s koncentrací sociálního vyloučení.

Motivace měst a obcí ke spolupráci s Agenturou. Realizátoři a aktéři zdůraznili, že je důležité ze systémové úrovně Agentury motivovat města a obce k iniciování vzniku komunitní práce. Spolupráce mezi samosprávami by umožnila výměnu zkušeností, nápadů a příkladů dobré praxe. Kromě toho by pomohla k rozvoji příležitostí a přístupu k financování a zdrojům nezbytným pro efektivní komunitní práci.

Práce s veřejností a její zapojení do rozhodování. Komunitní pracovníci zdůrazňovali výzvy spojené s řešením politicky citlivých témat a zapojením veřejnosti do rozhodovacích procesů. Diskutovali o příkladech místních efektů NIMBY, jako je např. poskytování služeb pro osoby bez přístřeší, a snahy o získávání finančních prostředků na ně. Chtěli by dále zkoumat strategie pro zvládnutí těchto nepopulárních témat a možné efekty zvýšeného zapojení místní veřejnosti do jejich řešení.

Informovanost a pochopení principů komunitní práce. Skupina diskutovala o potřebě zvýšit povědomí a zlepšit porozumění o komunitní práci mezi různými zúčastněnými aktéry, včetně většinové populace, romských komunit a institucionálních partnerů v lokalitě. Komunitní pracovníci by chtěli mít k dispozici vhodné informační zdroje, jako jsou videa nebo semináře, které by různým aktérům účinně vysvětlily koncept komunitní práce a její hodnotu.

Vnitřní motivace a právní ustanovení. Účastníci zdůraznili význam vnitřní motivace jak pro komunitní pracovníky, tak pro obyvatele/členy komunity. Skupina diskutovala o potřebě prozkoumat a posilovat motivace, které vedou jednotlivce k zapojení do komunitní práce. Kromě toho komunitní pracovníci vyzvali k legislativnímu ukotvení komunitní práce na systémové úrovni a k zahrnutí jasných definic a rolí komunitních pracovníků do příslušných norem.

Politická vůle a vnímání komunitního života. Skupina identifikovala potřebu posunout vnímání významu místních komunit u politiků a proměnit chápání role komunitních pracovníků při budování místních komunit u veřejnosti. Komunitní život podle nich přesahuje fyzické hranice komunitních center a měl by se zaměřit na aktivnější účast obyvatel na místních záležitostech a pozitivní změny na úrovni místního společenství.

Vytváření sítí a sdílení znalostí. Účastníci diskutovali o významu vytváření profesní sítě, sdílení zkušeností a znalostí a zdůraznili potřebu pravidelných pracovních setkání i neformálních setkání, která by podpořila vazby mezi komunitními pracovníky. Kromě toho by chtěli komunitní pracovníci do komunitní práce zapojit více mladých lidí a učit se ze zkušeností jiných realizátorů.

Metodické materiály a vzdělávání. Komunitní pracovníci vyjádřili potřebu různých metodických materiálů, včetně alternativních možností/forem a praktických rad. Navrhli vytvoření videí s výrazným režisérem na vhodných místech realizace, která mohou účinně ilustrovat různé fáze komunitní práce. Dále zdůraznili význam vzdělávání politiků o významu komunitní práce a o potřebných vlastnostech a kompetencích, které jsou potřebné pro účinnou komunitní práci.

2. Evaluace a výzkum v komunitní práci

Zkušenosti a problémy s evaluací KP. Komunitní pracovníci se podělili o své zkušenosti s evaluací a zdůraznili, že evaluace je často formální a je považována za povinný výstup projektu. Vyjádřili potřebu jasné komunikace o účelu, zadání a podobě evaluace. Podle nich by měl být celý realizační tým včetně respondentů o evaluaci dobře informován, aby byla zajištěna její účinnost.

Pochopení účelu evaluace KP. Skupina zdůraznila, že je důležité porozumět účelu evaluace a jejím potenciálním přínosům. Evaluace podle nich slouží jako cenný nástroj pro hodnocení dopadu a účinnosti komunitní práce. Pokud je evaluace provedena dobře, poskytuje cenné poznatky a zpětnou vazbu pro rozhodovací procesy.

Výzvy a problémy spojené s evaluací KP. Účastníci v diskusi identifikovali několik výzev souvisejících s evaluací. Uvedli zejm. nedostatek lidských zdrojů, zejm. evaluátorů, na celém území ČR. Realizátorům chybí informovanost o dostupnosti evaluátorů. Jako problematickou uváděli také rozdílnou kvalitu evaluátorů, protože nejsou stanoveny požadavky na vzdělání ani praxi. Jako problematickou vnímají současnou praxi najímání evaluátorů prostřednictvím neformálních sítí.

Předem objednané evaluační zprávy. Skupina reflektovala negativní jev, kdy některé realizační týmy chtějí evaluaci využít především jako PR nebo prostředek k prezentaci úspěchů - evaluátor by potom měl interpretovat výsledky tzv. na zakázku a tak nedodržet základní principy a standardy kvality výzkumu. Tato praxe je ohrožující pro objektivitu a důvěryhodnost výsledků evaluace a všeobecně pro užívání tohoto nástroje, a vychází především z nedostatečné informovanosti o evaluaci jako takové. Prezentace úspěchů projektu je součástí evaluace, neměla by být ale jejím jediným cílem.

Externí a interní evaluace KP. Účastníci diskutovali o výhodách a nevýhodách externí a interní evaluace. Uznali, že externí evaluace umožňuje získat nezávislou zpětnou vazbu, a to i v případě, že je evaluátor nějak spojen s organizací. Četnost kontaktů evaluátora s realizačním týmem často závisí na rozpočtu na evaluaci a omezené kapacitě evaluátora.

Funkce a význam evaluace KP. V diskusích byly identifikovány různé funkce evaluace v rámci komunitní práce. Patří mezi ně poskytování zpětné vazby pro zlepšení budoucí činnosti, slouží jako podklad pro prezentaci výsledků projektu, usnadňuje jednání se spolupracujícími institucemi a funguje jako nástroj spolupráce mezi městy a nevládními organizacemi. Evaluace je účastníky především vnímána jako prostředek k legitimizaci komunitní práce v místním ekosystému sociálního začleňování.

Vyvarování se předpojatosti při evaluaci KP. Skupina zdůraznila, že evaluace by se neměla zaměřovat pouze na prezentaci dosažených výsledků. Připouští riziko nepřijetí závěrů zjištění, která nejsou všeobecně pozitivní. Je podle nich důležité zajistit, aby evaluační procesy byly nestranné, transparentní a otevřené všem zjištěním, včetně rozvojových oblastí, které vyžadují zlepšení.

3. Mapování potřeb realizátorů projektů Housing First (HF)

Usazování a integrace. Realizátoři projektů HF potřebují strategie na podporu usídlení a integrace klientů projektů HF do komunity. To zahrnuje práci se sociálními pracovníky, seznamování klientů se sousedy, motivaci klientů k pozitivním aktivitám v rámci komunity a předcházení problematickému usazování.

Peer pracovníci. Realizátoři projektů HF uznávají účinnost peer pracovníků, kteří mají přirozený kontakt s klienty a sousedy. Peer pracovníci hrají roli v komunikaci, mediaci a poskytování podpory klientům i širší komunitě.

Propojení s komunitou. Realizátoři projektů HF usilují o propojení komunity nových klientů s komunitou již usazených klientů. Neformální setkání, moderovaná setkání a tematická setkání se osvědčila při posilování vazeb a předávání zkušeností.

Sousedské vztahy. Realizátoři projektů HF hledají synergické strategie pro řešení konfliktů a usnadnění pozitivních vztahů mezi klienty projektů Housing First a sousedy. Sociální pracovníci a pečovatelé hrají roli při zprostředkování a komunikaci mezi klienty a sousedy, když se objeví problémy.

Role sociálních pracovníků, pečovatelů a domovníků. Sociální pracovníci/pečovatelé a domovníci jsou důležití partneři při komunitním organizování v projektech HF, při vedení domovních schůzí,

koordinaci úklidu a zlepšování sousedských vztahů. Zaměřují se na komunikaci, mediaci a motivaci klientů projektů HF, aby sami zvládali řešit svoje problémy.

Školení a podpora. Realizátoři projektů HF vyjadřují potřebu vzdělávacích kurzů a metodické podpory související s komunitním organizováním. Oceňovány jsou akreditované kurzy a výměna mezinárodních zkušeností a tipů.

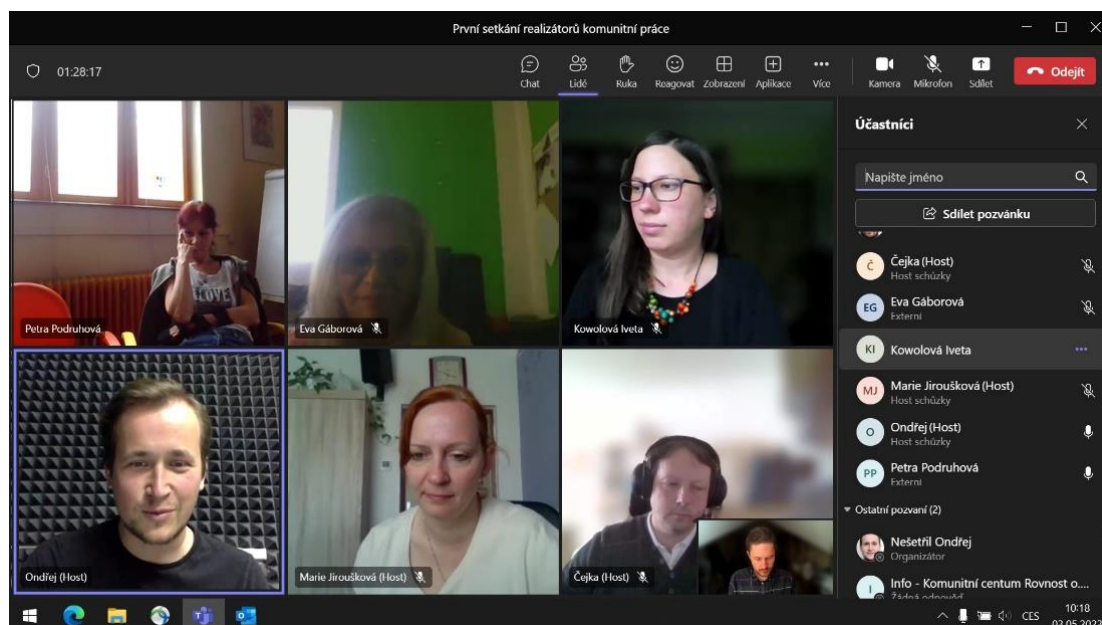
Zapojení na místní úrovni. Realizátoři projektů HF kladou důraz na zapojení širší komunity do komunitního organizování. Zdůrazňují význam zapojení komunity do rozhodovacích procesů, jako je spolupráce se sociálními pracovníky/pečovateli a domovníky nebo spolupodílení se na tvorbě jejich pracovní náplně.

Snižování stigmatizace. Realizátoři projektů HF usilují o minimalizaci stigmatizace klientů tím, že zdůrazňují jejich roli jako nájemníků a nezaměřují se na jejich status sociálního bydlení nebo konkrétní postižení.

Mezinárodní spolupráce. Realizátoři projektů HF vyjadřují zájem o mezinárodní online setkání, hledají inspiraci z úspěšných postupů v jiných zemích a využívají metodickou podporu příslušných organizací.

2.2. Metodické mikrotýmy realizátorů komunitní práce

V prvním pololetí roku 2023 proběhla dvě úvodní setkání mikrotýmů realizátorů komunitní práce. První setkání se konalo 31. března a zúčastnilo se ho 7 realizátorů komunitní práce z východu ČR². Druhé setkání se uskutečnilo 3. května a zúčastnili se ho realizátoři ze západu ČR³. Obě setkání proběhla online. Během těchto dvou úvodních setkání se účastníci vzájemně seznámili, diskutovali o cílech setkání, společně definovali aktuální potřeby pro realizaci komunitní práce a nakonec naplánovali další setkávání.

² EUROTOPIA.CZ (Krnov), IQ Roma Servis (Břeclav), Centrum inkluze (Budišov), Tripitaka (Brno), Město Konice (Konice), Diecézní charita ostravsko opavská (Ostrava), Ecce Homo Šternberk (Moravský Beroun)

³ Roma Tanvald (Tanvald), Kocero (Český Krumlov), Host. pro NelhoStejnost (Hostomice), Jednota Bratrská (Liberec), Centrum D8 (Roudnice nad Labem)

Hlavní témata metodické podpory v roce 2023:

Vytváření sítí a spolupráce. Několik organizací vyjádřilo potřebu síťování a možností spolupráce, aby si mohly vyměňovat zkušenosti a učit se od sebe navzájem. Do toho by chtěli zahrnout sdílení osvědčených postupů, získaných zkušeností a zkoumání možností společných projektů nebo partnerství.

Financování a rozvoj projektů. Mnoho realizátorů zmínilo potřebu finančních zdrojů pro udržení a rozšíření svých projektů komunitní práce. Vyjádřili zájem o prozkoumání různých možností financování, jako jsou granty a partnerství, na podporu svých probíhajících iniciativ a rozvoj nových projektů.

Zapojení a účast komunity. Realizátoři zdůraznili význam aktivního zapojení členů komunity do rozhodovacích procesů a rozvoje komunity. Hledají metody, nástroje a nápady, jak účinně zapojit lidi do aktivního občanství a podpořit jejich účast na komunitní práci.

Metodická podpora a školení. Realizátoři vyjádřili potřebu metodické podpory a školení v různých aspektech komunitní práce. Patří sem témata jako mapování komunit, monitorování a evaluace, teorie komunitní práce a přístupy k zapojení a zmocňování marginalizovaných skupin.

Personální zajištění a budování kapacit. Několik organizací upozornilo na problémy související s personálním zajištěním a kapacitami. Zmínily potíže při hledání kvalifikovaných komunitních a sociálních pracovníků, což jim brání v realizaci a rozšiřování projektů komunitní práce. Jako priorita byla označena podpora při náboru a školení pracovníků a řešení problémů kapacit.

Výzkum a evaluace. Realizátoři vyjádřili zájem o externí výzkum, který by zhodnotil dodržování principů komunitní práce mezi realizátory a identifikoval potenciální oblasti pro zlepšení. Zdůraznili také význam průběžného monitoringu a evaluace projektů komunitní práce, aby byla zajištěna jejich účinnost a dopad.

Praktické zdroje a materiály. Realizátoři poptávají praktické zdroje informací, materiály a metodiky související s komunitní prací. Konkrétně by uvítali sady nástrojů, praktické návody, semináře a konzultace, které by vhodně rozšířily jejich znalosti a dovednosti při realizaci komunitní práce.

2.3. Dotazníkové šetření mezi realizátory komunitní práce

V květnu 2023 jsme realizovali dotazníkové šetření se sběrem potřeb realizátorů komunitní práce, kterého se účastnilo celkem 9 realizátorů⁴. Z ankety vyplynuly témata, která chtějí realizátoři komunitní práce na východě aktuálně řešit.

Nejaktuálnějším tématem byla **osvěta o komunitní práci dalším aktérům** (obce, veřejnost, služby atd.), které bylo pro všechny aktéry středně až nejvíce aktuální a bylo vybráno pro řešení na prvním společném mikrotýmu realizátorů KP v Brně 20. 6. 2023. Následujícím aktuálním tématem bylo **zapojování mladých lidí do komunitní práce**.

Téma **komunitní práce s politickými aktéry a vedením obce**, které mělo mezi aktuálními tématy výrazné zastoupení, nebylo zároveň relevantní pro všechny realizátory a bylo by vhodné mu věnovat speciální setkání např. formou celodenního workshopu, na který by se přihlásili lidé, které téma zajímá. Zároveň je možné využít zkušenosti realizátorů KP z organizace Tripitaka, z.s., kteří v dotazníku označili

⁴ Organizace realizující komunitní práci v Brně, Krnově, Břeclavi, Hanušovicích, Konici, Budišově nad Budišovkou, Moravském Berouně a v Přerově

spolupráci s politickou reprezentací jako zkušenost, kterou mohou kolegům a kolegyním nabídnout. Podobně je na tom téma **zkušenosti ze zahraničí**, kdy je možné využít zkušenosti realizátorů KP z Armády spásy, kteří v dotazníku označili vlastní mezinárodní zkušenosti s komunitní prací.

Následují témata **stáží, výměny a sdílení zkušeností a síťování aktérů mezi sebou**. Tyto potřeby je možné zrealizovat prostřednictvím jednotlivých fyzických a online setkání mikrotýmů realizátorů komunitní práce, celonárodních a regionálních platform a zároveň prostřednictvím skupinových metodických setkání s pár realizátory, kteří budou mít potřebu řešit podobné téma. Jako nejméně aktuální a zároveň výrazná témata zůstávají **průběžný monitoring a nastavení evaluace komunitní práce**, podoba metodických materiálů a práce s peer pracovníky, kterým bude vhodné se věnovat po vyřešení aktuálnějších témat.

Jako další důležitá témata pro řešení realizátoři pojmenovali **přiblížení komunitní práce široké veřejnosti** (toto téma můžeme zahrnout do tématu osvěty o KP), **diskusi nad obsahem akcí, praktické kroky a délka kroků při realizaci KP a jejich finanční zátěž, jak propojovat romskou komunitu s majoritou, finanční zajištění komunitní práce a řízení rizik**. Jako zkušenosti, které mohou realizátoři komunitní práce nabídnout svým kolegům a kolegyním respondenti uvedli kromě výše zmíněných zkušeností spolupráce s politickou reprezentací a mezinárodních zkušeností s KP také vybudování komunitního hřiště, navázání spolupráce s Klubem rodičů a přátel školy, neformální setkání rodičů se zástupci školy, zapojení sousedství a rozvoj služby z jednoho komunitního pracovníka do vícečlenného týmu KP.

2.4. Výzvy pro metodický rozvoj

Jako zásadní téma rozvoje komunitní práce v ČR se už v roce 2021 objevila **nedostatečná podpora a chybějící systémové ukotvení vzdělávání komunitních pracovníků**, jak uvádí komunitní pracovnice Alena: „Chyběla mi metodika, měla jsem pouze odpozorované, co dělají komunitní pracovníci. Neměla jsem teoretický základ, viděla jsem to pouze z pozice, co dělají komunitní pracovníci, chyběly mi dovednosti – odhadnout situaci, to, co se učí teoreticky ve škole.“ Omezené možnosti vzdělávání sice jsou, ale nejsou zatím dostatečné, jak dokládá další kolegyně: „Absolvovali jsme kurz komunitní práce v Dobré Vodě před 12 lety, poté kurz komunitní práce v Ostravě. Je to jediné vzdělávání, které jsou akreditované, a které proběhly. Dalo mi to hodně, hodně se naučily různé oblasti a pozorují, že skoro všichni, kteří těmito kurzy prošly, potkávám nyní jako experty na komunitní práci.“

Pozice komunitního pracovníka není jasně definovaná. Na jednu stranu v tom vidí komunitní pracovníci výhodu větší flexibility oproti sociálním službám, které jsou definované zákonem, na druhou stranu jim chybí větší systematičnost a vzdělávání pracovníků. Problém **nevyjasněné role komunitního pracovníka** vidí lidé z praxe také v tom, že potřebují znát velké penzum informací a osvojit si dovednosti, které se v jednom kurzu nenaučí, a zároveň nemají dostatečnou kapacitu se průběžně vzdělávat. Problém vidí také v **krátkodobosti financování** výkonu povolání komunitního pracovníka, v ČR prakticky neexistují komunitní pracovníci s pracovní smlouvou na dobu neurčitou. Jedna z pracovních skupin definovala osobnostní nároky na komunitní pracovníky, kteří by měli být především zakotvenými, zralými a vyrovnanými lidmi.

Při realizaci projektů z Norských fondů se realizátorům v roce 2022 vyplatilo zaměřit se na **reflexi naplňování cílů projektu**. Osvědčilo se jim pravidelně evaluovat realizaci projektů se zapojením místních aktérů a členů komunity, nastavit cíle SMART metodou, organizovat pravidelné porady týmu a schůzky s komunitou kvůli zjišťování a ověřování jejich potřeb. Realizátoři ocenili možnost domluvy na změně či úpravě cíle projektu s donátorem během realizace. Při plnění podmínek výzvy a administraci projektů se zaměřili na dosahování cílů projektu místo na jednotlivé ukazatele/nástroje, což umožnilo vznik sociálních inovací. V rámci realizace projektů zjistili, že příběhy/priority lidí jsou důležitější než samotný projekt. Že se vyplatí **legitimizovat řešení**, které si zvolí sama komunita. Že sdílení aktivuje

zdroje a propojením mezi partnery vzniká síla k uskutečnění společných cílů. Že propojení aktivit majority a minority má vždy větší efekt. Že úředníci umí být partnerští a že má význam se propojovat napříč sektory a s institucemi, i když se tato snaha o spolupráci může zdát na začátku nedosažitelná. Důležitými aktéry pro spolupráci se ukázaly zejména školy, OSPODy aj.

Realizátoři v roce 2023 poptávají podporu a sdílení zkušeností se **zaměstnáváním** zástupců cílových skupin, jako jsou např. romští peer pracovníci, zejm. při aktivnějším vyhledávání a motivování kolegů v těchto komunitách, navazování spolupráce a zajištěním souvisejícího financování. Komunitní práce s dalšími skupinami, které jsou součástí širší komunity, jako např. se staršími lidmi rovněž představuje výzvu, neboť mnoho obyvatel jsou lidé se zdravotním nebo duševním onemocněním, které omezují jejich mobilitu a schopnost hájit svá práva. **Motivace měst a obcí** je pro realizátory zásadní při vytváření příležitostí, sdílení zkušeností a přístupu k potřebným zdrojům. S tím jsou však spojeny také výzvy při řešení politicky citlivých otázek a zapojení veřejnosti do rozhodovacích procesů na místní úrovni.

Pro úspěšnost komunitní práce je zásadní uznat a posilovat **vnitřní motivaci** komunitních pracovníků i aktivních obyvatel/členů komunit. Komunitní pracovníci navrhují legislativně ukotvit komunitní práci na systémové úrovni. S tím by měl jít ruku v ruce posun ve vnímání komunit ze strany politiků a proměna chápání jejich role v budování komunit ze strany veřejnosti. **Evaluace komunitní práce** je často vnímána jako povinný indikátor/výstup projektu a chybí jasné zadání. Mezi zdůrazňované problémy patřil nedostatek zkušených evaluátorů. Kvalita evaluátorů se liší, protože nejsou stanoveny žádné formální požadavky na vzdělání nebo zkušenosti evaluátorů s komunitní prací. Dle komunitních pracovníků je třeba změnit přístup k evaluaci jakožto učicímu nástroji a přijmout zjištění z evaluace, včetně oblastí, které je třeba zlepšit.

3. Činnost metodického centra, témata a cíle metodické podpory

Činnost metodického centra

Tento akční plán metodické podpory slouží jako průvodce pro činnost metodického centra a poskytování potřebné podpory realizátorům. Níže uvádíme hlavní body tohoto akčního plánu:

1. **Poskytování praktických zkušeností a teoretických poznatků o metodě komunitní práce.** Metodické centrum bude aktivně přinášet praktické zkušenosti a teoretické poznatky o komunitní práci na různých úrovních, tj. lokalit, regionů a krajů. Tato podpora bude realizována formou workshopů, diskusí a dalších interaktivních forem. Dále bude centrum podporovat realizátory komunitní práce přímo při provádění jejich činnosti a poskytovat jim konkrétní individuální i skupinovou metodickou podporu prostřednictvím intervizí, metodických konzultací a podobně. Naše metodické centrum bude také shromažďovat a sdílet informace o dosavadní praxi v oblasti komunitní práce a propojovat je s aktuální praxí v České republice.
2. **Vytváření metodických manuálů a videoblogů.** Pro realizátory komunitní práce, včetně potenciálních nováčků, připravíme stručné a praktické metodické manuály a videoblogy. Tyto materiály budou obsahovat ukázky dobré praxe a srozumitelně vysvětlovat základní východiska a metodické postupy. Naším cílem je, aby tyto materiály byly užitečné jak pro komunitní pracovníky, tak pro komunitní asistenty a lídry.
3. **Vytváření online webového prostoru a YouTube kanálu.** Založíme online platformu, včetně YouTube kanálu, která slouží pro sdílení informací a zkušeností v oblasti komunitní práce. Tímto způsobem budeme efektivněji šířit informace a osvědčené postupy mezi komunitní pracovníky a dalšími aktéry.
4. **Informační kampaň pro širší okruh aktérů a partnerů.** Zaměříme se na informační kampaň, která osloví širší okruh aktérů a partnerů v oblasti komunitní práce. To zahrnuje místní obyvatele, zaměstnance nevládních organizací, sociální pracovníce, poskytovatele a zadavatele sociálních služeb a zaměstnankyně veřejné správy ve spolupracujících obcích v územích s koncentrací sociálního vyloučení a na krajských úřadech spolupracujících krajů.

Těmito kroky a opatřeními budeme efektivně podporovat a posilovat komunitní práci a přispívat k inkluzi romské populace. Naše metodické centrum je plně angažované ve zlepšování a šíření metod a nástrojů, které přispívají k lepší a účinnější práci na poli komunitního rozvoje.

Témata metodické podpory

Na základě analýzy potřeb realizátorů komunitní práce (viz kapitola č. 2) jsme sestavili jednotlivé kategorie a subkategorie témat, na které bude naše metodická podpora zaměřena:

Komunitní práce, potenciálně zainteresovaní lidé a jejich zapojování do procesu KP

- Zapojení a účast komunity
- Zapojení na místní úrovni
- Propojení s komunitou
- Peer pracovníci a cílové skupiny
- Spolupráce se seniory a dalšími znevýhodněnými skupinami, které jsou součástí komunit
- Spolupráce s majoritní veřejností a sousedstvím a jejich zapojení do rozhodování
- Podpora sousedských vztahů
- Snižování stigmatizace

- **Evaluace komunitní práce**

- Výzkum a evaluace
- Vyvarování se předpojatosti při evaluaci KP
- Funkce a význam evaluace KP
- Předem objednané evaluační zprávy
- Výzvy a problémy spojené s evaluací KP
- Pochopení účelu evaluace KP
- Zkušenosti a problémy s evaluací KP

Rozvoj a podpora komunitní práce

- Praktické zdroje a materiály
- Personální zajištění a budování kapacit
- Školení a metodická podpora
- Metodické materiály a vzdělávání
- Motivace měst a obcí ke spolupráci s Agenturou

Spolupráce a financování

- Vytváření sítí a spolupráce
- Mezinárodní spolupráce
- Financování a rozvoj projektů
- Politická vůle a vnímání komunitního života
- Vnitřní motivace a právní ustanovení
- Vytváření sítí a sdílení znalostí

Cíle metodické podpory

Hlavním cílem metodické podpory je aktivním zapojením samotných realizátorů a respektováním jejich aktuálních potřeb řešit výše uvedená témata. Skrze na míru šitou metodickou podporu posílíme kapacitu a efektivitu realizátorů v jejich projektech komunitní práce. Tím přispějeme k začleňování sociálně vyloučených osob, osob ohrožených sociálním vyloučením a dalších marginalizovaných skupin obyvatel v obcích s vyšší mírou sociálního vyloučení. Díky navržené metodické podpoře umožníme realizátorům a jejich místním partnerům provádět komunitní práci s empirickým ověřením, legitimizací a širokým přijetím metody komunitní práce na místní úrovni, zejména co se týče principů a postupů této metody.

Další cíle metodické podpory jsou následující:

1. Umožnit sociální změnu a vyrovnání disproporcí mezi potřebami lidí a zdroji v lokalitách, kde dosud nebyla prováděna komunitní práce, probíhala nestabilně nebo bez reflexe základních principů komunitní práce. Tento cíl bude dosažen prostřednictvím činnosti metodického centra.
2. Rozvíjet a profesionalizovat komunitní (sociální) práci ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV).
3. Zprostředkovaně posilovat aktivní zapojení sociálně vyloučených osob a osob ohrožených sociálním vyloučením do řešení společných problémů a potřeb definovaných komunitou na místní úrovni.
4. Aktivně posilovat informovanost místních aktérů o možnostech, výhodách a limitech komunitní práce.
5. Teoreticky a metodicky rámovat a legitimizovat rozšíření komunitní práce jako relevantní metody sociální práce s komunitou v procesu sociálního začleňování ve spolupráci s MPSV.

3.1. Specifický časový harmonogram jednotlivých aktivit

Měsíc	Aktivita	Téma
Červenec - srpen	Online konzultace s MAS	mapování metodických potřeb
	Individuální konzultace s Městem Konice a dalšími realizátory	Zjištění poptávky po metodické podpoře
	Videomedailon - vytipovat realizátory DP	Kolín - jak oslovovat místní aktéry a rozvíjet spolupráci Třinec - zapojení obyvatel SVL do komunitního plánování CheironT v Táboře - spolupráce s městem Hanušovice - spolupráce s městem a MAS Ostrava-Bedřiška - KP a bydlení, revitalizace čtvrti, občanská angažovanost v systémové podpoře/legislativě, finanční nezávislost Časosběr Ralsko a Hanušovice
Srpen - září	Článek / příspěvek na konferenci Hradecké dny sociální práce	Metodická podpora KP na regionální úrovni - Popis poptávky a témat metodické podpory
Říjen - listopad	Regionální Platforma (Olomouc, Ústí) vč. - Mikrotým KP pro realizátory vč. potenciálních - Kulatý stůl ke vzdělávání	Evaluace KP (ZoR)
prosinec	Metodický workshop	Práce s politickými aktéry (ASZ a realizátoři: Tripitaka, MY Litvínov, Hostomice)

Závěr

Prostřednictvím akčního plánu jsme poskytli přehled o současné situaci komunitní práce v České republice, popsali analýzu potřeb realizátorů komunitní práce v oblastech s koncentrací sociálního vyloučení a na základě těchto poznatků formulovali konkrétní cíle a formy metodické podpory v rámci projektu „Podpora územního rozšíření a metodického rozvoje komunitní práce v území s koncentrací sociálního vyloučení (KP)“. V akčním plánu jsme stanovili současný specifický harmonogram jednotlivých aktivit do konce roku 2023. Tento plán bude průběžně revidován a aktualizován podle aktuálních potřeb a situací v územích a na základě harmonogramu metodické podpory v rámci zmiňovaného projektu v období 2023–2025, který je součástí přílohy tohoto dokumentu.

Příloha – harmonogram metodické podpory Agentury v rámci projektu komunitní práce pro roky 2023-2025

Rok	2023				2024				2025			
	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
čtvrtletí												
2 akční plány		X						X				
12 mikrotýmů	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
6 workshopů	X		X		X		X		X		X	
3 celonárodní setkání Platformy		X				X				X		
6 regionálních setkání Platformy			XX				XX				XX	
4 regionální kulaté stoly		X		X				X		X		
2 konference o vzdělávání v KP		X				X				X		
3 videomedailony		X				X				X		
1 dokument o KP											X	
Vytvoření webového prostoru												X
3 manuály a příručky dobré praxe			X				X				X	
6 konferenčních příspěvků/článků		X		X		X		X		X		X
1 dvoudenní výjezdní setkání							X					
2 zahraniční dvoudenní stáže pro metodiky					X				X			

